

Ljubisav Marković

(Nadaljevanje)

b) Izredno povečanje proizvodnje

Kapital teži za tem, da nepretrgano povečuje obseg proizvodnje in dviga delovno proizvodnost. To dela zaradi profita. Zato vsak kapitalist proizvaja; zato prav tako skrbi — da poveča svoj kapital in da izboljša pogoje, pod katerimi ta kapital funkcioni-
ra.

Toda to ni samo nagon kapitalista, temveč zanj tudi prisiljenost, ki mu jo vsiljujejo zakoni tržišča in konkurence. Če hoče vzdržati v konkurenčni borbi in... da bi več zaje-
l iz mase profita — pri njeni tržni razdelitvi — mora kre-
piti svoj kapital tako količin-
sko kakor tehnično.

Zavest kapitalista obvladu-
jejo profit in tržiščne skrbi. Zaradi tega se torej trudi, da poveča proizvodnjo in revolu-
cionira sredstva ter metode dela. Rezultat je... stalno razvijanje družbenih proiz-
valnih sil in izreden porast materialnega bogastva v dru-
žbi.

To gibanje se posebej v razvoju strojnih naprav in vse industrije. Ta se nepretrgano širi in tehnično izpo-
polnjuje. Osvaja vsa področja proizvodnje; razen tega sama ustvarja nove in nove proiz-
vodne veje, posebno v zvezi z uporabo novih izumov in iz-
delavo raznih strojev, naprav, transportnih sredstev, kakor tudi zagotovitve potrebnih su-
rovin. Ta povzroča, da postaja proizvodnja širša, bolj razno-
vrstna, bolj zapletena in pove-
zavana v najširših družbenih okvirih. Ustvarja nove spod-
bude proizvodnji in postavlja nove naloge znanosti. Daje pa tudi sredstva, da se te naloge rešijo. Morda to najbolje ilu-
strirajo elektroindustrija, in-
dustrija sintetičnih izdelkov, plastičnih mas in sploh kemi-
na industrija.

V vsem razvija kapitalizem gigantno industrijo, ki s stro-
ji predeluje izredne količine naravnih materialov v najra-
zličnejše dobrine, ki tvorijo materialno bogastvo v družbi.

Naj v prilog te trditve na-
vedemo nekaj pokazateljev.

Proizvodnja premoga v ZD
Amerike, Angliji, Nemčiji in
Franciji:

Leta	milijonov ton
1860	119,5
1880	292,7
1900	656,3
1913	1.126,7

V pol stoletja se je proiz-
vodnja v omenjenih državah skoraj podesetila. Nadaljnje razširjenje energetske osnove pa je v prvi polovici tega sto-
letja šlo v smeri čedalje več-
tega uporabljanja nafte in
vodne energije. Sredi tega sto-
letja se ta proizvodnja v sve-
tu giblje: nafta — okrog 400
milijonov ton; električna e-
nergija — okrog 400 milijard
kilovatnih ur.

Povečanje svetovne proiz-
vodnje jekla:

Leta	milijonov ton
1870	0,5
1880	4,2
1900	28,3
1913	76,4

Se leta 1870 se torej giblje okrog pol milijona ton Ka-
sneje pa se zaradi hitrega šir-
jenja strojne tehnike, graditve
železnic, ladij itd. naglo dvi-
ga. Leta 1913 je nad 150 krat
večja kakor leta 1870. Porast
proizvodnje pa se še nadalju-
je. Leta 1951 doseže skupna
svetovna proizvodnja jekla več
kakor 210 milijonov ton. Ra-
zen tega pa moramo upošte-
vati tudi porast proizvodnje
drugih kovin, kakor alumini-
ja, bakra, svinca, kroma itd.
Samo ZDA razpolagajo z
zmogljivostmi za proizvodnjo
aluminija nad milijon ton.

Svetovna železniška mreža
nudi naslednjo sliko:

Leta	kilometrov
1860	108.012
1880	374.429
1900	790.125
1913	1.104.217

Proizvodni družbeni sklad se
je v kapitalizmu izredno po-
večal. Usvaril je močno indu-
strijo, ki delno zajema tudi
kmetijstvo — in veliko delov-
no armado, ki je sposobna, da
to industrijo poganja. Toda to
je napravil podzavestno. Zari-
di ozkega smotra je zgani in
razvil močne proizvodne vzvo-
de... in ekonomska ter dru-
ga nasprotja, zaradi katerih
mora odstopiti svoj prostor
višji družbeni ureditvi.

c) Podružbljenje proizvodnje

S širjenjem strojnih naprav
se širi tudi družbeni način
proizvajanja. Res je, da pred-
stavlja industrijski kapital od
začetka neko obliko družbene
proizvodne organizacije. To
pomeni že z manufakturo, in-
dustrijska revolucija pa že s
te strani vnaša kakovostno
spremembo. Skupno delo se-
daj ni preprosto rezultat ka-
pitalistične koncentracije sred-
stev za proizvodnjo in nekega
števila delavcev; ni preprosto
pogoj kapitalističnega izkori-
šćanja delavcev. Skupno delo
postane z uporabo in razvojem
strojnih naprav tehnični pogoj
proizvodnje. Moderne proiz-
vodne sile, ki so posebej bene
v razvoju strojnih naprav in
porastu veleindustrije, je mo-
goče sedaj poganjati samo s
skupnim »združenim delom«
kombiniranega delovnega te-
lesa moških in žensk. Name-
sto drobnega delovnega procesa,
opravljenega z majhnim o-
rodjem razvijajo strojne na-
prave v velikem obsegu orga-
nizirani družbeni delovni pro-
ces. Namesto obrtne delavni-
ce postavljajo tovarno. Name-
sto primitivnega drobnega
kmečkega gospodarstva po-
stavljajo veliko farmo, ki je o-
premljena z raznimi stroji.
Namesto posameznega delav-
ca postavljajo strojne naprave

skupnega delavca — kombini-
rano družbeno delovno telo,
moških in žensk, razne staro-
sti in stopnje znanja. Končno
postavljajo znanost v organi-
ziranju in vodenju družbenega
delovnega procesa nasproti
nekdanji izkustveni veščini o-
brtnika ali primitivnosti kme-
ta, ki se je pogosto le malo
odmaknila od živalskega na-
gona.

Strojne naprave delujejo
povsod revolucionarno. Ne sa-
mo kot vzvod proizvodnje in
delovne proizvodnosti. So tudi
vzvod prevrata vsega starega.

Rušijo vse stare načine de-
la, vse njihovo omejenost in
osamljenost. Povsod zavlađa-
jo kot družbeni način dela.
Včasih je prevrat nagel in ima
škodljive posledice za drobne
proizvajalce, katerih način
proizvodnje uničuje, njih sa-
me pa ubija. Včasih gre bolj
počasi ob dolgotrajnejši krče-
viti borbi starega, ki se ob
koncu zopet porazno konča za
drobnega proizvajalca. In tudi
za zaostali način njihovega
dela.

Progresivni pohod kapitali-
zma, dejansko pa ta prevrat-
niška vloga strojnih naprav in
veleindustrije, se širi v med-
narodnih merilih. Pred njim
pade izoliranost načina dela
vseh gospodarskih vej in vseh
narodov. S svojo ekonomsko
premočjo ruši strojni način
dela vse meje, vse »kitajske
zidove«. Strojne naprave in
veleindustrija pritegujejo vse
proizvajalce in vse narodne
sveta v splošni družbeni obrat
strojnih naprav, v povezan
sistem proizvodnje in razdeli-
ve. Podružblja proizvodnjo v
popolnem smislu v nacionalnih
in mednarodnih merilih.

Tovarna je osnovna celica
podružbljenega dela. V njej se
že povezuje funkcioniranje
»družbenega delavca«, ki je
sestavljen iz manjšega ali več-
jega števila raznih delavcev,
kar je odvisno od gmote
strojnih naprav, ki jo je treba
nadzirati, in stopnje njihove
popolnosti. V njih ima podru-
žbljeno delo značaj neposre-
dnega skupnega dela »skupnega
delavca«.

Podružbljeno delo pa mora-
mo danes proučevati v okviru
vsega gospodarstva, pravza-
prav svetovnega gospodar-
stva. Vsaka tovarna je tesno
odvisna od velikega števila
drugih; od drugih kupuje stro-
je, naprave, gorivo, surovine,
mazivo, razno orodje itd. Sa-
ma pa prav tako nudi izdelke
... za veliko število »potroš-
nikov«, za razne druge tovar-
ne, kolikor to ni izdelek za o-
sebo potrošnjo. V vsakem
primeru je vsaka tovarna člen
tesno povezan verige proiz-
vodnje. In to svetovne verige
proizvodnje. Prestanek dela
številnih rudnikov v Aziji, A-
friki in Južni Ameriki — v
»nerazvitih« krajih sveta — bi
danes zavrl industrijo tudi v
najbolj razvitih državah.

To potemtakem pomeni:

— Kapitalizem razvija ne-
posredno družbeno delo v to-
varni, kooperaciji kombinira-
nega delovnega osebja;

— Kapitalizem razvija splo-
šno podružbljanje proizvo-
dne. Vsaka tovarna je delček,
ki je tesno povezan z mnogimi
drugimi, s tovarnami v nizu
držav in na vseh celinah. Vse
gospodarstvo svetovnih meril
sloni na tej splošno podru-
žbljeni proizvodnji. Proizvodne
sile so postale svetovne druž-
bene proizvodne sile. (Zato so-
dobno gospodarstvo tudi ne
more posebno prenašati jezno
med razvitimi in nerazvitimi
državami sveta.)

— Izdelek je v kapitalizmu
družbeni izdelek, izdelek
»družbenega delavca« ki ga
sestavljajo milijoni delavcev
vseh držav in vseh ras.

Toda... podružbljenemu
delu komandirajo posamezni-
ki, kapitalisti. Družbeno kom-
biniranemu delu v upravljanju
tistih, ki ne delajo. To oprav-
ljajo s pomočjo posebnih sku-
pin najemnih delavcev — svo-
jih direktorjev, inženirjev,
tehnikov, raznih nadzornikov
itd. Sami pa kot zajedalci se-
sajo sokove družbenega dela.
Prisvajajo si izdelek »družbe-
nega delavca, družbeni izde-
lek«.

V tem pa je tudi notranje
nasprotje kapitalizma, ki po-
staja globlje, kolikor je ta kot
način proizvodnje zrejši. Ž
Ali do kdaj?

e) Revolucionarni proletari-
at

Številna, večmilijonska ar-
mada proletariata je prav tako
proizvod kapitalizma. Del te
sestavljajo telo aktivnih »dru-
ževnih delavcev v številnih
kapitalističnih tovarnah in u-
stanovah. Drugi del pa je v
rezervi, kot odvečna armada
dela v danih pogojih kapitali-
stične proizvodnje in življe-
nja.

S porastom kapitalistične in-
dustrije, s porastom bogastva,
ki ga proletariati ustvarja na-
rašča njegova beda. Videli smo
že, kaj mu to prinaša in kak-

šne perspektive mu odpira. V
osnovi so glavne črte te bede:

— življenjska odvisnost pro-
letarcev od kapitalista. Njiho-
va usoda je pogojena s ka-
pitalom, z njegovo težnjo po
tujem delu in z njegovimi raz-
položenji. Proletarec je pre-
puščen na milost in nemilost
kapitalu, njegovemu pohlepu
in vsem naključjem njegovega
gibanja;

— negotovost dela, negoto-
vost obstanka v delu, negoto-
vost zaposlitve... velik strah
za jutrišnji dan, ki zaradi te-
ga pritiska na vsakega delav-
ca;

— omejenost njegovega ma-
terialnega življenja in možno-
sti duševnega uživanja. Na-
sproti divjemu porastu boga-
stva... vsakdanjega uživanja
in razkošja v družbi... je de-
lavčev delež omejen na naj-
nujnejša življenska sredstva.
S povečanjem družbenega bo-
gastva in povprečnega življen-
skega standarda v družbi, ki
postaja tako večji, se delavčev
življenjski standard znižuje.
Relativno se znižuje, čeprav
lahko raste in absolutno mer-
jeno tudi raste, posebno v in-
dustrializiranih državah. V
primerjavi s povprečnim živ-
ljenjskim standardom, ki naglo
raste, pa njegov življenjski
standard zaostaja. V tem smi-
slu se ta tudi absolutno zni-
žuje.

— težavne življenjske raz-
mere najslabše plačanih delav-
cev, nato brezposlenih, invali-
dov dela, vdov in delavskih si-
rot itd. Prav tako pa tudi de-
lavcev v zaostalih državah, ki
jih izkorišča svetovni kapita-
lizem. In tako dalje.

V tej »bedi« to je v družbeno
ekonomskem položaju prole-
tariata, pa je vsebovana tudi
njegova revolucionarnost. Mora
spremeniti pogoje svojega
življenja in dela. Mora se bo-
riti, da odpravi svoj položaj
suženjstva kapitalu in proiz-
vajanja za kapital. Mora kon-
čno izvršiti cel družbeni pre-
ovrat, »svojo revolucijo«.

(Dalje prihodnjič)

UREDNIŠKI ODBOR »NAŠE SKUPNOSTI«

Nikola Balog, Tone Vratuša, Todor Vujasinović, Danilo
Vuković, Dušan Vuković, Kiro Gilgorov, Ašer Deleon,
Milan Ivanović, Petar Ivičević, Jovan Janković, Jovan
Marinović, Ljubisav Marković, Mitro Mitrović, Ante
Novak, Vojin Popović, Janko Smole, Zdenko Has, Nikola
Čobelić, Rajko Skaljak.

Predsednik uredniškega odbora:
Kiro Gilgorov.

Glavni in odgovorni urednik:
Ljubisav Marković.

UREDNIŠKI ODBOR ZA SLOVENIJO:

Ivo Klemenčič, Vasja Kogej, Viktor Kotnik, Mile Smo-
linsky, Pavle Zaucer.

Predsednik uredniškega odbora za Slovenijo:
Pavle Zaucer.